

Aan: Internet Consultatie (<https://www.internetconsultatie.nl/programmatuurverkiezingsuitslagen>)
CC: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Kiesraad

Apeldoorn, 2 augustus 2021

Betreft: Wet programmatuur verkiezingsuitslagen

Beste lezer, Geachte minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Geachte Kiesraad,

Digitalisering is de toekomst. Er zijn genoeg zegeningen, maar ook duistere scenario's in het verschiep. Hier moeten we alert en bewust voor blijven. Het is goed dat er voor een duidelijke "eindverantwoordelijke" (van het proces) wordt gekozen. Het uiteindelijke doel moet de "vertrouwbaarheid" van verkiezingen zijn.

Geschaad vertrouwen in "ICT-projecten van de overheid" – denk aan de vele projecten die half presteerden en ruim boven budget gingen, bij andere takken van de overheid – mag niet de inzet van de Kiesraad bij voorbaat op een achterstand zetten. Wij moeten er blind op (kunnen!) vertrouwen dat er geen ruimte is voor een ondermaatse prestatie, anders dan een perfect systeem. Deze standaard kan jammer genoeg niet verwacht worden en het zal betekenen dat digitalisering structureel via experimenten dienen te verlopen. (principeel tegen experimenten met het verkiezingsproces)

Ten alle tijden blijft het handwerk om het verkiezingsproces te controleren. Ook na een veronderstelde volledige digitalisering. De gevolgen van "een fout bij de verkiezingen" zijn te groot. Een systeem – open of gesloten of afgesloten – is altijd te kwetsbaar voor ondermijning, ongeacht de oorsprong. Verkiezingen zijn de grootste zwakte van de democratische rechtstaat.

Ook al formaliseert het ter consultatie liggende voorstel met name de verder beperking opleggende relatie tussen de Kiesraad (als verantwoordelijke) en de uitvoerende overheidsorganen (lees: gemeenten). Het gaat in feiten om het te (door)ontwikkelen digitale systeem die de verkiezingen regelen. Uitvoeren. Dit geeft direct aanleiding om liggende verbeterpunten te benoemen. Vooral omdat deze, of verholpen dienen te worden, of correct en welwillend aangepakt moeten worden:

Standaardisatie van verkiezingen

Op dit moment zijn er verschillende vormen van verkiezingen (art. P6 t/m P10). Deze verschillen, soms miniem en soms met significante effecten, zorgen er voor dat kandidaten aan de verkiezingen vaak niet (of met moeite) de spelregels kunnen doorgronden. Een verkiezing in een kleine gemeente verloopt anders dan een grote gemeente, of de verkiezing voor de Tweede Kamer.

Methode van berekening restzetels

Los van de inhoudelijke waardeoordelen van de methoden gebruikt voor de restzetel berekening, zijn deze NIET IN DE LETTER VAN DE WET UITGEWERKT. Er mist derhalve een juridische grondslag. Deze omissie van de wetgever mag niet daarom niet worden geformaliseerd in een digitaal systeem.

Waardeoordeel: Bij de caissière van uw plaatselijke supermarkt kunt u niet uw boodschappen afronden aan de hand van 'het grootste gemiddelde aantal stemmen' (methode deHondt).

Papier is leidend

Tot op heden is papier altijd leidend geweest. Het tastbare bewijs. Met een digitaliseringsronde dient de Kiesraad zorg te dragen dat de bewijsvoering altijd terug verwoord kan worden op papier. Door digitalisering – het proces buiten het (directe) zicht van mensen te brengen – komt de bewijslast van de juistheid van verkiezingen te liggen bij de verantwoordelijke.

Transparantie

Wanneer wij als Nederland toch overgaan tot verdere digitalisering van het verkiezingsproces, moeten we zorg dragen voor een **open source** implementatie. De makers van het digitale systeem moet gecontroleerd kunnen worden hoe ze via haar **algoritme** tot een resultaat komt. Dat dit juist, correct en inzichtelijk gebeurt. Hierbij dient de Kiesraad dus ook een toegankelijke manier aan te bieden hoe **bug-reports** aangemeld kunnen worden, evenals een scenario's voorhanden hebben om terug te vallen "op papier". In het kader van deze transparantie dient deze ook weer verankerd te worden op juridische wijze (lees: welke algemeen verbindende grondslagen krijgt de Kiesraad om regelgeving verder in te vullen?).

Right to Challenge

Hoger op de participatieladder komt de wens en mogelijkheid van (groepen) burgers om, nadat ze een bepaald gebrek hebben geconstateerd – dat kan ook in de organisatie van (digitale) verkiezingen – ook de capaciteiten van deze (groepen) burgers worden ingezet om deze gebreken te verhelpen. Hiermee kan de Kiesraad t.z.t. de kritiek ombuigen tot kracht. Zo is het voorstelbaar dat er fondsen beschikbaar worden gesteld om uitdagingen te overwinnen. Een *hackaton* organiseren. Een *challenge* of zelfs Europese aanbesteding. Inzet *ethical hackers*. Of zelfs ontwikkeling van tools die (in eerste instantie) buiten het takenpakket van de Kiesraad vallen, in de organisatie van verkiezingen.

Digitale kandidaatstelling en ondersteuningsverklaringen

Dit is direct een verzoek waar digitalisering zeer wenselijk is. Uitvergroot door de lockdown die tijdens de kandidaatstellingsperiode voor de verkiezingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal was in 2021. Met de technologie beschikbaar, zoals DigiD en een (te koppelen) digitaal register van kiesgerechtigden, zouden deze handelingen zoveel malen vergemakkelijkt kunnen worden.

-

Desondanks dat dit voorstel redelijk de weg vrij maakt om grote stappen vooruit te zetten in de organisatie van digitale verkiezingen, is het principiële en sceptische afstand tot digitalisering zeer begrijpelijk. Gegrond zelfs. Vooral zolang de kunde van digitalisering bij de politiek ambtsdragers zorgbaarlijk laag is. Het is daarom aan te bevelen om de tijd te nemen met de invoer van dit wetsvoorstel. Leg de nadruk op de zorgvuldigheid. Vooral met de inrichting van de *digitale democratie*.

met oprechte groet,

Sent G. Wierda
voorzitter Eerlijke Verkiezingen